

**Pulga Joeli kokkovõtõ
kiriväst spordisuvõt**

Kae lk 2

**Teküs nuur muusik
ja oppaja Kattai Kaari**

Kae lk 3

**Kuis pinni
haukma opati**

Kae lk 4

Ähijärve pääl sõitsõ kõrraga katõssa ütepuuloodsikut. Puulpäävä, 31. põimukuu peeti Ähijärve veeren perrepäivä ja laatu. Muiõ tegemiisi hulgan saiva päävä osalidsõ pruuvi haabjaga sõitmist. Kokko oll' tuu päiv järve pääl katõssa haabjat, lisas näüdäti traditsioonilist lavvust lootsikut. Looitsikit näüdäs MTÜ Ühepuulootsiku Ühing.

UL

Rõugõn tulõ kogokunnafestival

Puulpäävä, 7. süküskuul tulõ Rõugõ Ööbiguoron kogokunnafestival «Ellujäämise kunstid». Kavan omma paikligu kraami laat, nunñunäütis, tüütärõ,

UL

kultuuriprogramm, ütime laulminõ. Eräle tegemise omma latsilõ kah.

Ligembät teedüst saa aadrõsi rouge.kovtp.ee/kogukonnafestival päält.

Lõõdsamängjide kogokund Võromaalt ja kavvõmbastki Ojasaarõ Toomasõ iistvidämisel üles astman.

Teppo lõõdsatalo pidi sünnupääväpito

UL

Põimukuu perämädsel pääväl peeti Loosu külän lõõdsamuusõumi 10. ja Teppo Augusti lõõdsatalo toimõndamisõ 15. sünnupäivä. Üles asti lõõdsamängjä Võromaalt ja kavvõmbaltki ja näüdäti vahtsõt lõõdsalugudõ noodikoko.

«Seo aoga om hulga är tettü,» kõnõlõs lõõdsatalo vidäjä ja pillimeistre perrätulõja Teppo Priidu. «Om tettü lõõdsakonvõrentse, näütüisi, om uuritu Teppo originaalpille, om kõrraldõdu lõõdsategemise kursuis ja kutsutu kokko Võro-

maa lõõdsamängjide opitarõ, kogokund, miä toimõndas joba säidse aastat ja eläs pia umma ello,» seletäs tä. Kõgõ tähtsämbäs pidä Teppo Priidu, et kõigi noidõ tegemiisiga om härgütet hulga vahtsit inemiisi pilli opma, esieranis nuuri.

Lõõdsapääväl näüdäti vahtsõt lõõtspillipallo noodikoko, kon seen 40 luku. Tuu kogo om kokko säädnü lõõdsamiis Ojasaarõ Toomas ja sääal omma pilliluu är trükitü nii noodikirän ku ka lõõdsamängjide jaos tsiipa lihtsämbän kirän.

Lõõdsamuusõumi sünnupääväpidol asti pillega üles Võromaa lõõdsamängjä ja ansambli Tuulebant.

Välläkaibmisõ Urvastõn and- va teedüst Ugandi rahvast

RAHMANI JAN

Põimukuu lõpun tei Tarto Ülikooli arheoloog Urvastõ kerigu man Uhtjärve oron muistsidõ matussõpaiga pääl välläkaibmiisi. Arheoloogiprohvesri Valgu Heiki luut, et välläkaivõtuisi luiõ ja havvapanussidõ uurminõ and täpsempä teedüst muistsidõ Ugandi rahva kultuuri ja kombidõ kotsilõ.

«Taa om kõgõ vanõmb Ugandi palotamada kuuljidõ matussõpaik, miä om teedä. Seo om olnu matmispaik väega lühküt aigu, umbõs aastil 1215–1250. Tego om Ugandi muinasao peräotsaga,» seletäs Valgu Heiki.

Välläkaibmiisil sai selges, et koolnu omma todaaigu matõtu peris madalalõ, õnnõ mõnõkümne sendimiitre sügävuste. Nii omma aoga osa luu maa-kündmisega purus tõmmatu. Matõtu om Võromaa kombõ perrä: mehe pääga õdagu, naasõ hummogu poolõ. «Sääne kommõ om tan olnu inne ristiusu tulõkit ja nii om olnu Roodsi ao lõpuni,» kõnõlõs

RAHMANI HENNU PILDİ

Prohvesri Valgu Heiki välläkaivõdu havva man.

Valgu Heiki mikandi matussõkombidõ umma näko.

Päält luiõ löüti välläkaibmiisil havvapanussit: üts väitsekene, käevõru, sõrmussõ, sõlõ, helme. «Väega põnõva omma rõivajätüsse, vasõ vai pronksiga ilostõdu. Üts jupikõnõ om ilostõ

paika jäänü, rõivalõ omma sisse koetu pronksist torokõsõ. Seo kandi varatsõmpi rõivakombidõ kotsilõ om siiani väega veidü teedä,» seletäs Valk.

Edesi plaanitaski välläkaibmiisil löütüt uuri. Luiõst loodõtas saia vanna DNAd, miä

Rõivajätüsse maa seen.

and teedüst, kuimuudu seo rahvas om olnu tõisi hõimõga kõüdet. Luiõ uurmisõga saias teedä, määndse omma olnu inemiisi haigusõ ja vi-gasusõ. Lõvvetüisi asju perrä saias teedä, määndse omma olnu taa kandi rahva kombõ.

Laagriorkestri ja oppaja ütidsõ pildi pääl Mõnistõ rahvamaja saalin.

Pillilaagrilise andi armõdu ilusa kontserdi

NÖLVAKU KAIE

Põimukuu tõsõl poolõl sai Mõnistõ rahvamajan kullõl-da kontserti, minka lõpõtõdi 26. rahvapillilaagri.

Laube Kadri om kõrraldanu säänest laagrit, konh egaüts, kel tahtmist, saa kuuõ pääväga veidükenege mõnd pilli mängmä oppi, mitmal puul Võromaal, aga taa esi ütläs, et kõgõ parõmb kotus om õks Mõnistõ

koolimaja ja rahvamaja, konh om oltu peris mitmal suvõl.

Laagrilliisi arv om aastõidõga mitu kõrda suurõmbas saanu. «Edimäne kõrd oll' huvi-liisi veidü päält kolmõkümne, tinavaasta päält saa. Kelle siin miildüs, tulõ tõsõl suvõl jälle ja kuts sõpru-tutvõid ütlen,» kõnõl Kadri. «Muiduki om nii kosunu ka nuide arv, kiä jo häste mängi mõistva, ja mitmaist ammutsõist opjaist omma nüüd tõisi oppaja saanu,» om kõrraldajal hää miil.

Kõik laagri omma lõpõtõt kontsõrdiga, mea kohaliku rahva hulgan väega oodõtu om. Kõik pillirühmä näütäse sääal, minka naa omma toimõ saanu, ja tuud ei olõ vähä, selle et harütedü om suurõ hoolõ ja lustiga.

Ja ku kõik laagrilitse nüüd viimäte rahvamajan püüne pääle tulli ja ütlen mängmä nak-si, sis jäi nii mõnõlgi kullõjal saalin suu vallahõ! Medägi nii ilusat ja kõgõ hingega tettüt ei kuulõ kuigi sakõstõ!

«Taa om nüüd jälle tükki aigu sõämen. Ja om maailma suur ja rassõ tüü, medä Kadri näide laagriide pedämisese tege,» kinnit ütõ proua, kiä kauõmbast kontserti kullõma oll' tulli.

Minevä sügüselt sai Laube Kadri Eesti perimõsmuusiga keskusõ etnokulpõ jagamisel rahvapillilaagriide kõrraldamise iist erikulbi ja see aasta rado-kuun tunnustõdi tedä rahva-kultuuri sihtkapitali perimõsmuusiga aastapreemiaga.

Suurõ kuvvõ opitunn

Kooliaasta om pääle naanu. Timahava kõnõlõsõ pallo latsõ-vanõmba, et kõik koolikraam om maru kallis lannü. Tuu või nii olla kühl. A või ka tõistmuudu olla, kõik om kontekstin kinni.

Tulõ miilde aasta 1990, ku tulli Võrolõ Reimani gümnaasium-mi. Ei olõ meelen, kuis sis kõgõ koolikraami saamisõ ja hinduga oll, a arvada või, et es olõ tuul aol midägi odavat ja vaivalt ka midägi saia oll. Meelen om õnnõ tuu, et sälän oll mul sinine ja ülearvo suur pindsak. Kost tuu peri oll, jäl ei mäletä.

Liinapoiskõsõ muidoki panni kõrraga tähele, et mul om pindsakulõ jäetü kõva kasumisõruum. Nä hikõrdi mu ümbre ja vahtsõva võõrast maakat, a midägi ütlema es tulõ. Perän, ku sõprus saimi, omma iks mõnikõrd miilde tulõtanu.

Täämbädsel aol omma mõõdist suurõmba rõiva moodun ja säändse aša pääle es tennü kiäki tõist näkogi. A tuukõrd oll asi tõistmuudu ja jäi elos aos miilde.

Arvada olõ tuust juhtumisõst ello ütlen võtnu opitunni, et ei massa karada esihindäst suurõmba kuvvõ sisse. Tarkus tuugi.

RAHMANI JAN,
Uma Lehe päätoimõndaja

UMALEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Molvihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja: Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee

Abitõimõndaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja: Laivi Org, laivior@gmail.com

Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster,
latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:

Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee

Tellmine: Express Post AS, tellimine.ee, tel 617 7717

Tõsõ kundi otsast

Ettevõtja PINDMAA AIGAR margo-tas tan ilmaasju pääle tsipa tõsõ nuka alt, ku hariligult kaema harinu oltas.

Tsõõr Võro liina pite

Ku keväjä mu käest küsti, kas ma saanu tetä Võrol liinaekskursiooni, anni perrä ja olli nõun. Paar päivä inne liina suurt juubõlit saigi tsõõrikäük teos. A selge oll ka tuu, et inne, ku tõisilõ kõnõlõma minnä, tulõ hindäl asi selgembäs saia.

Otsõ vällä nii vanõmbit ku vahtsõmbit raamatit ja loi liina aoluu kotsilõ peris hulga. Kõgõ inämb jäivä silmä pildi minevää aastasaa alostusõ Võrost. Ja ku sa nakkat uman mõttõmaailman liina pite kõndma, toes vana jutu ja pildi, sis tuu um väega põnnõv. Olõ esi kah joba üle 60 aasta tsipa tiidligumba pilguga Võro vahel ringi liiknu, a kõkkõ inämb nooruspõlvõst ei mäletä. A ku kae mano vannu asju ja pilte, sis nakkas kujotus parõmbalõ tüüle. Maa-ilma kõiksõnõn um 100 aastat imevääku aig, a Võro liinan um tuu aoga iks väega pallo muutunu. Hulk vannu armsit puumajju um maaha lahutu vai muud muudu häätõdä ja asõmõlõ ehitõdä hoobis tõistsugudsõ maja.

Ku läät Katariina alleed müüdä alla, saat mõtõlda, mis sääl kunagi oll ja mis nüüd um.

Ku jõvvat alla järve viirde ja olõtt inne kaenu pilte 1900. aastast, ku Tamula järv oll pia täämbädsõ Kreutzwaldi pargi viirde välälä, mõtlõ, määndse üleujotusõ sis võisõva olla, ku Võhandu jõkõ es olõ viil õgvõndõt ja kanalit kaivõtu. Ja ku kõnnit järveviirt pite, saat mõtõlda, mis sääl oll 20, 30 vai 40 aastat tagasi, ja kaia, mis sääl täämbä um.

Ma es saa uma ekskursiooniseltskunnaga pallo rännädä, a saman sai kokko üte herräga, kel oll koton viil tükükene Judeikini rõivapoodist ostõtut kangast. Tuu herr tahtsõ tuud kangatükki edesi anda Judeikini perratulõjilõ ja ma sai timäga näide kontakti jagada. Looda, et nä umma ühendüst saanu ja mõlõmba umma õnnõligu: üts sai uma pikält hoitu rõivatükki üle anda ja tõnõ väiku mälestuskilda umma edevanõmbide mosaiiki mano.

Julgusta inemiisi ka järgmäidsil suvvi Võro liina giidis nakkama. Sääne asi tege hinnäst targõmbas ja and võimalusõ tiidmiisi edesi anda noilõ, kiä omma huvitõdu Võro liina aoluust ja tegemiisist. Niimuudu saami inämb arvo kõgõst taast suurõst ilost, miä meil tan paigapääl olõman um.

Viimätsõ suvõ edimädsen otsan olliva Euruupa meistrevõistlusõ kergejõustikun. Tuud sai telekast vahitus ja ummilõ päkkä peetüs. Sääl näüdäs rammu Ermi Johannes. Oll kimmäs tunnõ tuud kõkkõ kaia. Tulõmusõs oll piaaigu et Noolõ Erki tasõmõl summa ja edimäne kotus andsõ märku, et mi miis om tipun. Üle hulga ao oll tunnõ, et Noolõ summa võidas ütäl hää pääväl üle tetä. Ku üts rekord om püsünü 23 aasta jagu, sõs õks mõtõldas, et kuna ületegijä tulõ.

Euruupa meistrevõistluisi peeti jalkan kah. Tuu jant käve pia kuu aigu. Saimi teedä, et Ronaldo portugallaisi inämb peris tippu vidädä ei jõvva. Noorõmbil omma kõik tollõ mehe triki selges opitu, olõ-i Ronaldol inämb salahuisi.

Viil näimi, et katskidsõ nõnaga Mbappe olõ-i tuu, kiä prantslasisi päst. Mbappe pääga mänge es julgu ja tuuvõrra oll vastatsõl lihtsamb. Inglasõ jõudsõva finaali vällä, a näide ülemassõtu staarikõsõ olliva klubidõn tühäs pitsitedü ja jäivä uma maa iist mängen lahjas.

Ku mitmõs kõrd oll inglaisil loosungis, et jalgpall tulõ kodu tuvva. Tuu oll sõs mõistaandminõ, et jalka sünnumaa taht tiitlit hindäle saia. Hispaanlasõ võtsõva tuu tiitli hoobis hindäle, joba mitmõs kõrd. Näide staarõlõ joht süüd panda es saa: mängevää väega hääd ja ilusat jalkat, es tegele nä tõisi mangu tapmisõga, olliva lihtsälõ tõisist parõmba. Näil oll himmu ja tahtmist mänge ja sääne punt piätki võitma.

Esi ma mõtli finaali kaiõn,

Võrokõisi vällä-meelütämine

Üle ilma omma etnoloogi ette võtnu perändmaastigõ välläuhtmisõ ja silmä ala tuumisõ. Ütehkuuh arhitektega omma nä märtõtanu, kuimuudu noid kaonuid maa-märke puio, puhmõ vai mändsegi muu viguriga vahtsõst vällä märki. Inemise hingle om hää, ku timä vai timä perre mälehtämise kuigimuudu silmä all omma.

Ma tei suvõl pruuvü, kas võro kiilt and kah inemise seest vällä uhta. Mul oll kats knihvi. Edimält kõnõli võro kiilt egäl puul tollõ luutusõga, et vast mõni kõnõlõs vasta. Tõnõ knihv oll võõridõ inemiisi kullõminõ. Võro keelel om paar niisäänest vigurit, miä jääse alalõ sis kah,

Priinime lugu

Rubriigin kõnõldas perekunnanimi periolõmisõst ja tähendusest.

Troska

Seo nimel om Eestin 64 kandjat, kõgõ rohkõmb om näid Võru maakunnan. Nimi panti kolmõn kotussõn. Rõugõ kerigumõisan sai nime Troska Troska talu rahvas. Nime saanu perre võisõva olla lelläpoigõ perre vai viil kavvõmbast sugulasõ. Troska talu nimi om peri roodsiaigsõ pere-mehe edenimest: 1688 Tindi Troska (Tinty Troska).

Tõnõ kotus oll Pruuna mõisa Amblan, kon nimi panti Troska Ado perrele ja velle latsilõ. Ka sääl panti priinimi joba olõman lisanime perrä. Pruuna nimme om kirutõt ka Troschka.

Kolmas kotus om Virumaa

Spordisuvõst

PULGA JOEL,

Pärnu võrukõnõ, kiä tund hinnäst seo suvõ lõpun piaaigu nigu tippsportlanõ

et inglaisi treener jäi mängijide vällävaihutamisõl kõik aig ildas. Hispaanlaisi treener tundsõ ummi mängijid parõmbalõ ja nii tuu võit kodu viidigi.

Juuli lõpust pääle tull olümpiä kaeminõ ja tuud jakku mitmõs nädälis. Olümpiä om jälki kotus, kon aokiränigu mõistva krutti tuud medäli võitmisõ juttu. Et kas õks tulõ ja kiä võinu tuu olla ja nii edesi. Seol kõrral jõudsõva sinnä lähküle Differt vehkleminen ja kergejõustiklasõ Õiglane ja Erm. Sääne mi sais om.

Pia saman saibun ommava lätäläse ja suumlasõ: noil kah es tulõ kolmõ sekkä ütteri sportlast. Eestin nakati pääle olümpiät kõnõlõma, et rahakraani ommava väega kinni käänetü ja säändse mooduga medälit ei tullõvgi. Või-olla omgi vaia nii mõtõlda, et parhilla om rassõ aig ja sportlailõlõ saa-i anda, muial kulus är. Ja jääs viil puudugina.

Kiruta taad juttu, a esi olõ

küländ võhmal. Olõ pia egä päiv käünü uma kõgõ vähämbä tütrekesega rattasõitu opman. Tuu näge vällä niimuudu, et ma esi joosõ kõrval ja anna märku, ku om vaia käändä vai hoobis pidämä saia. Meil lätt peris häste. Latsõl om hää miil, et esä viisis timäga janti, ja mul saa kõva trenn tettüs.

Ku meil saa rattaoppus läbi, sõs omma suurõmba tütrekesõ joba valmis minemä rattaga sõitma ja tsuklõma. Mi käümi sõudmisbaasi man. Tuu om sõs jõõ veeren. Sääl miildüs tütlarlatsil purdõ päält vette hüpatä, mere veeren ei saa niimuudu. Tuu miildüs näile kah, ku esä hüppäs. Esä piät olõma kõgõ edimäne hüppäjä, pääle tuud lätt joba esihindäst.

Kiivika Oti seltskund om jõõ viirde jõumassina vällä pandnu, noid tahtva tütlarlatsõ kah pruuvi. Ku mi ütškõrd kodu jõvvami, om mul peris tippsportlasõ tunnõ seen. Ja tuu kõik tulõ ummi latsiga ütten käümisest.

Olümpiäkomiteed ma tülütä ei olõ tahtnu, et andku tippsportlasõlõ toetust vai midägi säänest. Ma saa arvu, et aig om rassõ ja vast põlgasõ minnu tippsporti mõttõn viil vanas kah. Pääasi, ku latsil om hää miil ja nä tahtva egä päiv vahtsõst umma rattasõõri tegemä minnä. Tulõ mul vasta pidädä ja ütten tetä – vast saava tütrekesõ hää harinõmisõ ja tegevä ildamba esi ummi tsõõrõ edesi.

Ma es mõista viil kuu aigu tagasi mõtõlda, et tütre võinu mu trenni minegi takastutsitajas olla. Nüüd tuu om nii ja ma ei jõvva tuu iist ummi latsi är kittä.

Tuu and luutust, et ei koolõ mi ütteri uma keelega viil kohegi. Mi umma kiilt tahetas kuulda egän Eestimaa otsan.

Noid inemiisi, kink seest tulõ umma kiilt tsipakõsõ vällä meelütä, om kah egä nuka pääl. Kõnõlõsõ edimält puidsõlt kühl, a kõnõlõsõ. Edimädsõ huuga muud nigu tahaki-i. Viku saa praavita, a ku kiilt sukugi pruugi-i, sõs olõ-i midägi praavita kah.

Ja koolirahvalõ kah julgust! Kõnõlgõ latsi, latsivanõmbidõ ja tüüseldsiliidsiga! Vaivalt nä õkva vasta kõnõlõsõ, a tuust olõ-i midägi. Meelütämi tassakõistõ edesi. Latsil om kah lihtsamb oppi säänest kiilt, mille pruukmist nä kuuldva.

UGURI KADRI

konju mõisa, kon priinime Troschka (kerikligult Troska) sai nuur talusulanõ Mihkli, sündünü Väivina mõisan.

Kõikin kolmõn paigan om nime keelelidses alussõs vinne õigeusu edenime Trofim mugandus Troska. Ka vinne keelen om Trofimi võidu kut-su Tporučka (Troška). Seost ka priinime mõnõ vana kuju -sch. Inämbäste om Trofimi mugandusõst peri ka ütän mõisan pantu priinimi Tross (90 kandjat). Tuud nimme panti Kambjan, Põhja-Tartumaal, Virumaal ja Hiiumaal. Õnnõ Hiiumaa Suurõmõisan, kon priinimmis panti hulga tüüriistu ja asju nimetiisi, om usutavamb, et säälse Trossi alussõs om lihtsalõ sõna tross 'tross, jämme kõüds (näütises laiva pääl)'. Suurõ-Kambja ja Raanitsa mõisist om peri ka kolmas Trofimi mugandusõst saad priinimi: Tros-

sek (15 kandjat). Võrdlõ näütises vinne Tporučka (Trošetška). Kuigi voorimehe troskaga (pikemb nellä tsõõriga sõiduvankri) olõ-i priinimel midägi tegemist, om ka tuu sõna peritõlu huvitav. Eesti ja võru kiilde või sõna olla lainatu baltisaksa keelest, kon Droschka om a-lõpuga. Baltisaksa sõna om jälleki lain vinne keelest, mitmusõn sõnast дрожка (drožki). Tuu tulõ sõnast droga (droga) 'puu, miä hoit kuun rattidõ (vankri) edimäts ja tagumast telge'. Vinne sõna peritõlu om hämmär, võimalik, et tä om sugulusõn germaani sõnnuga, näütises anglosaksi dragan 'tõmmada'.

Ku Troska nime manu tagasi tulla, sõs tuud muudõti kuus kõrda är eestistämisel. Asõmalõ võeti Tali (Amblan ja Tartun), Talia (Tapal), Loog (Väinjärvel) ja Muiste (Tartun).

SAARÕ EVAR

Pulga Jaani mõtõlus

«Haanja (??) miis» ilma võlssmada

Õigõ mitmõ Eesti laulu nakkasõ pääle võlssmisega. Näütes «Vana vakk», kon umaaignõ eesti rahva ebajummal Artur Rinne es vaivu hindäle selges tegemä, et aovalgus om inne päävä algust. Umaette pärl om tollõn rean «Haanja miis», miä jo hulk aigu om kandnu võrukiilse esilaulu tiitlit. Mis sääl «Haanja mehen» sis võlss om? Mu meelet om laulu autor Jaan Rappo kasutanu Haani mehe kõhna kujju hindä varjamises. Justnimelt kõhna kujju, kuna Rappo esi paistus säält takast selgele vällä. Kõgõpäält: Rappo kirut Eesti või-olla kõgõ geniaalsõmba lorilaulu kõva autobiograafilidse kallakuga. Laul sai nii hää, et olõs või-olla Võrust minemä pühknü nii Tiganiku ku timä poodi. Tuud es tohe sündüdä, sääl olõs Rappo esi kah kannatanu. Niis, Kasaritsa miis tull laulust vällä jättä, et pästä Rappo isik. Asõndus Haani mehega om aga läbipaistva võlss: Haanin ei olõ määndsidi ki lubjakivve. Noid kivve veeti Võrolõ Kasaritsast, kost ka Rappo esi perit.

Edesi lätõs nii, et ütõs võlss vei tõsõ manu. Kuna Rappo ja Tiganik tõnõtõist silmäotsangi es salli, sis leeväkandsu kastmise lubamine poodisaksa puult oll umaette nallanummõr. Tõistmuudu olli loo aga proua Tiganikuga, kiä oll Rappo vasta häädüs esi. Võimalik, et tuu proua taibaš är, et tegemist om geeniusõga, kuigi veripunatsõ geeniusõga. Ku kõkkõ iintuudut arvõlõ võtta, võisi umbõs aimada, määne oll «Haanja mehe» esialgnõ variant.

Kasaritsa miis vedi lubjakivve kats-kolm päivä Võrolõ.
Kasaritsa miis lätõ Tiganiku puuti uma kolmõ kopkaga.
Tahtsõ osta püksünõpse uma higi-vaiva iist.
Tiganiku-herr oll kaubareisil, emänd saiso leti iin.
Kasaritsa miis pallõl emändät: oh, emänd, lupa tsurgada.
Tsurka, nu tsurka, Kasaritsa miis, kas ma sullõ keeldä saa.
Kasaritsa miis aga tsurgaspallu – puultõist tunni hoolõga.

Poolõtõsõ tunniga võisõ midätaht juhtuda, kasvai Adam Tiganiku kodujõudmine. Tuuperäst ei nakka laulu edespidist käüki ennustama. Säändse laulu võiva olla mõnikõrd perädü pikä, nii et kõigil väsis helü är. Tulõtami nüüd miilde, misjaos Rappo sinnä puuti lätõ. Täl oll kolm kopkast ja tuu iist plaansõ tä osta püksünõpse. Miis oll puruvaenõ, a perämise raha otsusf kuluta püksünõpsele. Kas puupüürega es tullu odavamp? Tan tulõ miilde üte elumehe jutt, miä lõppi nii: «Hummugus oll kõik asõ puupüüre täüs.» Jah, noidõ püüre harutamine võtt mehel hulga aigu. Muialõ es jõvvaki. Äkki oll Kasaritsa mehel kah kunagi noidõ püürega probleemõ ollu? Äkki sõltu noidõ püüre asõndamisest nõpsega määnegi tähtsä ammõt, näütises koduopõtaja uma? Noidõ asju üle tasunu edespite märki. Mu märgutus om tan kirän, edesi võinu märki mõni koolitõt filoloog.

PULGA JAAN

Noorõ muusigu kipõ ja kirriv suvi

Muusik ja oppaja Kattai Kaari (25) om timahava peris hulga mitmõl puul üles astnu. Kaari tüütäs Võro muusigakoolin, kon oppas klavõrit, laulu ja vidä kattõ kuuri: latsikuuri Ritsik ja Võro nuurikuuri. Viil om tä asõndusmuusiga-oppaja Puiga põhikoolin ja abidirigent segäkoorin Hilaro, päält kõgõ tuu käü üritüisil laulman ja pilli mängmān. Vahtsõst aastast plaan tä lissas ütte Tarto laulustuudiolõ lauluoppajas minnā.

Määndse olli Su seo suvõ suurõmba tegemise?

Peris alostusõn olf Uma Pido. Sääl olli ma dirigendi rollin, juhati latsikuurõ laulu «No kos tuu iPhone jäi!». Latsikuurõga tegelemine om mul vahtsõnõ asi, alosti tuuga minevä opiaasta. Mu jaos olf seo paras proomikivi, kuis latsiga toimõ saia, a saimi toimõ. Lugu mullõ miildü ja paistu, et latsilõ kah. Panni sinnā väiku liikmise kah mano, miä tegi laulu viil elävāmbās. Umal Pido olf väega vahva kokko saia vahtsidõ dirigentega, kellega inne es olõ kokko saanu.

Edesi tulf suvõlavastus «Ivan Narodny – mees, kes luiskas tõde». Sääl ma mängse primadonna Maria Anette Mielerit. Lissas näütlejärollilõ olli muusikalinõ juht, opsi näütlejile laulõ ja pruusvõ näid kokko lihvi. Ollimi sääl Võro nuurikooriga. Sai säält vahtsit sõpru ja näi, kuis säänest suurt etendüst kokko pandas. Aig lätš väega kipõstõ ja lõpus olf noidõ kināde inemiisi säst kurb är minnā. Es mõista arvatagi, et vahtsõ tutva nii süāmele läävā.

Sis olf meil Võro muusigakooli sümfooniaorkestriga Võro liina sünnüpäävā aigu Tamula järve veeren kontsõrt, milles teimi ettevalmistuisi joba juulikuun. Olf otsalda

RAHMANI JANI PILT

Kaari uma päämädse tüükotussõ Võro muusigakooli ussõ iin.

nõiduslinõ õdak, olf ägedät, ilosat ja pisarakiskjat. Ma lauli sääl kah kattõ laulu: Liisi Koiksoni «Sind vaid kiidan» ja Edit Piafi laulu «Hümn armastusele».

Aasta tagasi, ku kävemi orkestriga Prantsusmaal, lauli ma tuud laulu tävveste prantsusõ keelen, peris prantslaisilõ. Ma ei olõ päivägi prantsusõ kiilt opnu, a Võrol olf üts kinā prantslanõ, kiä avif mul taad laulu oppi. Seokõrd tei puul laulu prantsusõ ja puul eesti keelen.

Ja sis olf viil paganlik perimüsüü, kon mi ollimi segäkooriga Hilaro. Teimi sääl mõtsa all jalotuskäügikontsõrdi, kon ma kah dirigirise, ütē laulsõ ja ka ütte soolot laulsõ.

Kost Sa kõgõ tuu jaos energiāt vōtat?

Muusikast. Ma esiki ei mõtlõ minkastki muust. Elä üleni muusiga seen ja mu meelest neo inemise andva mullõ energiāt. Ku lää koori ette, sis anna pallo

energiāt esi kah är, a ma saa tuud ka väega pallo vasta. Väiksile latsilõ muusiga oppaminõ and kah energiāt, uskkõ vai ei.

Jajah, puhkamisõs väega pallo aigu ei olõ, a ku ma puhka, sis ma ei tiiki midägi. Lihtsäle olõ pikāle.

Kas koolilatsilõ muusikat opada rassõ ei olõ?

Mul omma sõsaralatsõ, viis sõsaralast, kiä omma mullõ latsiga toimõndamisõ kooli andnu. Alostusõn olf tsipa keerulinõ, et kuis opilaisilõ nii mano minnā, et nä kullõlnu. Muusigakoolin om tuu hulga lihtsämb ku tavakoolin. A ma olõ üte aasta olnu tavakoolin – kuigi ma tuuga toimõ sai ja suurt traumat ei olõ opilasõ mullõ tekütānū. Vast om mu seen säänest iseloomu kah, et suta hinnäst kullõma panda.

Mille toimõndat Võromaal?

Olõ Võrolt peri, kõgõ elo elānū Võromaal ja nigu ei olõki

tast kunagi är lännū. Opsõ esi Puiga põhikoolin, perān käve Võro gümnaasiumin. Võro muusigakooli olõ lõpõtanu, nii klavõri ku ka viioli pääl.

Sis ma külh kõrra käve är, ülikoolin, Eesti muusiga- ja tiatriakadeemiān, a ülikooli tõsõl aastal sai ma joba siä tüüle: naksi tegemā segākuuri Claro, millega parhilla toimõndas Pilvistu Annika. Kolmandal opiaastal pakuti mullõ katõs päävās nädālin Võro muusigakuuli tüüd ja es olõki nigu võimalust tast är minnā. Tunnõ, et uman kodoliinan vai umin kodokuulõn om nii hää karjääri alosta, ku nii võit üteldä. Tan om hulga tutvit ümbre ja om pallo mugavamb taad tüüd oppi.

Kas vana tegijā laskva nuuri ligi? Kuis Otsari Silja lupa Sul Hilarot juhata?

Meil Siljaga laabus kuuntüü väega häste. Silja om opanu mullõ väega pallo, väega pallo.

Küsse RAHMANI JAN

Imä lugu

Mul om väega hää miil, et mul ummõtõgi nii pallu mutsu oll, et ütskõrd 1965. aastal, ku Rõugõlõ sünnükodu tulli, reportõrmaki päāle uma imā Tootseni Hilda (1911–1989) jutu võtsõ.

Nüüd om hää latsilõ ja latsõlatsilõ kullõlda anda. Paku tükukeisi imā jutust Uma Lehe lugõjilõ kah lukõ.

TOOTSENI TOIVO

1. Nuurusaig

Varanõ latsõpõlv

Umast esäst ei mäletä ma midägi. Üttegi pilti kah ei olõ. Olli vast katõaastanõ, ku tä är kuuli. Kopsutiisikus. Imā nakaš pidāmā rendikotussid, mu velle olli vanõmba, nuu olli abis. Vahel võeti sulanõ kah.

Vabahussõda

Sõs tulf sõda päāle. Leo võeti väkke, a Bruunu olf kavval, lätš mõtsa paku. Päivā olf mõtsan, tapsõ mugu põtru ja kitsi. Tä olf maru kõva jahimiis. Nojah, ja üüse sõs varaš hinnäst, kon sai. Vahel olf sugulaisi puul, a ināmbüste olf kotun. Näil olf maja ala tettü sääne koobakõnõ. Ku otsja tulli, lätš ruttu sinnā är.

Imā selef, ütskõrd tulliva otsja, a Bruunu olf õkva toonu suurõ elājā. Põdra vai mis. Tuu olf kõik aidan laokilõ. Ja umõta es olõ nuu otsja aita lännüki!

Ku sõda lõppi, anti Leolõ sõdurikrunt, a Bruunu es saa muiduki midägi – kae, ku pandas viil kinni! Tä andsõ hindā esi üles, kavva sa õks varjat. Tä pantigi sõs kinni ja mamma kutsuti kah vällä, et andku üles, kes Bruunut käke. Tä esi olf ütelnü, et tedā es varja kiäki, et tä olf mõtsan. Mamma olf kah ütelnü, et tiid õnnõ tuud, et poig lätš sõtta, a kon tä periselt olf, kost tä tuud tiid. Et tä om ausa eesti sõduri imā! Mamma olf kavval kah, tarvif är tuu, et Leo võeti väkke. Ülekulõja olf sõs ütelnü – no tahtsõ mammat sisse vitā –, et poig esi ütēf, et ti kākseti tedā. A mamma olf kangõ, ütēf, et ku poig uma imā päāle võlss, sõs las võlss, a tä tedā kül varjanu ei olõ. Sõs olf uurja ütelnü, et ärku tä kohtun kah tõistmuudu kõnõlgu. Es pandaki mammat kinni. Bruunu kül istsõ uma ao är. Jah, mamma olf häste tragi, es jää ütēgi asāga hättā.

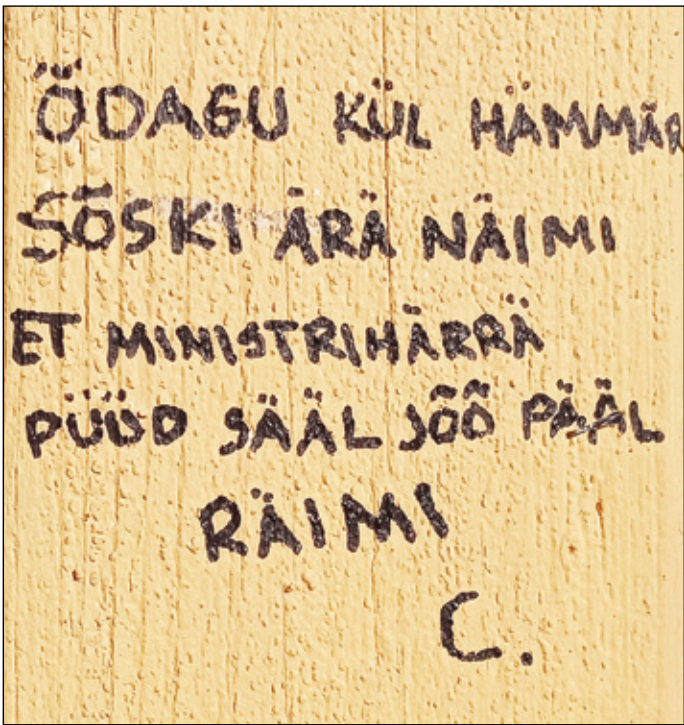
Velle ja imā pulma

Noh, sõs võtt Leo naasõ. Bruunu olf vangin – kes kotust pidā? Mamma ütēf, et ei nakka tä sinnā minijā manu kah minemā. Kohe tä latsiga olõs lānnüki, ma olli sõs säitsmene ja Minna vast kümnene.

Sõs lätš mamma esi kah mehele! Mul omma nuu pulma nii meelen! Pulma peeti Leo puul. Mammal olf nimi Parts, mehel olf nimi Hani. Ku kerikun olf maaha hõigatu, et Liisa Parts ja Jaan Hani, olf kõik rahvas hikõrdama naanu.

Ja ku pulmapidu olf, sõs ma tahtsõ mugu tandsi. Ma olli sõs jo suur tandsumiis. Ku velle viil kotun olli, sõs meil peeti väega palflu pidusid ja ma kah tandsõ sääl hirmsalõ. Ja tuu om mul meelen, ku ma lei sääl pulman jalga vasta maad ja ütli: «See om mu uma imā pulm, ma taha tandsi!»

Lugu lätt edesi.

Võrokeeline grafiti. Põimukuu lõpupoolõ ilmu Kārgula bussipiātuse kõllad-sõ saina päāle sääne kiri, nigu pildi päält nätä. Luulõtus om kirotof paksu markõriga ja allkirās om pantu C. Et allkiri viitas luulõtāja Contralõ, uursõ Uma Lehe toimõndus luulõtāja käest perrā, kas tego om timā luulõtusõga ja kas tä tiid midägi tuust, mille tuu om bussipiātuse saina päāle kirotof.

«Mul om säändene luulõtus kül,» tunnist Contra. A kiä tuu sinnā kirotof? «Tuud ma ei tiä.»

Ku kiäki lugõjist taa kriminaalsõ luu kotsilõ midägi ināmbāt tiid, vōi Uma Lehe toimõndustõ teedā anda.

UL

Kümme koto

Pensionār URMI AILI tulõtas miilde, määndse omma nuu paiga, kon tä elānū ja midā kodos nimetānū om.

Nelās kodo

Mu nelās kodo olf Tarton Staadioni uulitsal ülikooli staadioni iin. Tuu olf katõkõrdnõ vana puumaja ja mi katõtarõlinõ kortõr olf alomadsõ kõrra pääl. Kүүk ja kaminaruum olli viil keldrikõrra pääl, kohe lätš nii ākiline trepp, et mi kõik ollimi vähāmbālt kõrra säält alla sadanu.

Olli sis abielon ja meil olf kats last. Tollõ kortõri ostsõ meile āiapapa, kellele miildü kalitori kapi, kohe kõik rõiva ja muu asā är mahtuva.

Suurõ tarõ akõn olf uulidsa poolõ ja kõik, mis uulidsa pääl süündi, olf tarrõ kuulda. Aknil olli ütekõrdsõ klaasi iin. Ütskõrd lüüdi meil akõn kah sisse. Tõsõ tarõ akõn olf hoovi poolõ, säält olf rahulikumb.

Kuna latsi vanaimā olli viil tüüilidse ja elli maal, es olõ meil latsilõ hoitjat, ku kohe minnā tahtsõmi. Nii kävemigi kinon viimātsel seansil. Panni-

Kodos olf katõkõrdnõ pruun puumaja ülikooli staadioni iin.

mi õdagu latsõ magama ja ku kõik vaiki jäi, lätsimi kotost är. Ja nii mitu kõrda, kooni ütskõrd juhtu sääne lugu, et tullimi inne kesküüd kodo ja kaimi jo kavvõst, et akõn om valgõ. Saimi ussõst sisse, ku larm kostu jo kalitori.

Latsõolli kapist kõik kuivainõtopsi sāngü päāle unikuhe tühās valanu ja esi hüpsivā säält sehen. Kül nāil olf lõbu lajalt. Ja mändse nā vällä näivā. Tsukru olf är sulanu ja sāngürõividõ ja jalgu külge kliipünü. Kül meil andsõ näid puthas küüri.

URMI AILI

Kuis pini haukma opata

LIINI ENEL

Kõgõ põnõvamba jutu ja juhtumisõ tulõva iks elost hindäst ja eloh iks juhtus ütte ja tõist. Minevaasta, nigu timahavagi, oll' väega hää seeneaasta. Hindäl seene tettü ja mõtli, et kül jäi mõtsa pallo perrä. Nuu mõtsa ülejäägi ommava ku hambavalu, kõik aig kripatas, et raha vides maah. Nigu kiäki purõs.

Ku saak jälki käeh, tulõ minnä bussijaama, kohe käü kokkoostumassin. Tõnõkõrd saa massinat uuta puul tunni, mõnikõrd inämp, a mul om uma seldsiline kõik aig üteh: tsilokõnõ pinipoiss Ruudi.

Ruudilõ miildüs Vilustõ bussijaam väega, selle et seo om kotus, koh tä käü läbi tõisi pinnega. Esieräldise lõhna, kistumalda suurõ pini, kassi.

Istsõmi Ruudiga bussijaamah, oodimi kokkoostuautot. Tuukõrd tull' meile seldsilidses vana talopernaanõ Marta, kiä umast mõtsast läbi kävven õga päiv uma paar kilo kikkasiini üles korjas. Kuna timä kah muud es mõista siiniga pääle naata, säädse sammu kokkoostu. Tutvusõ nakatusõs naas mu neläkilonõ Ruudi kõvva haukma ja Marta kukku kitmä: «Sa kae, koh om tubli pini! Niipallo häste hauk! Ma

REIMANNI HILDEGARDI TSEHKENDÜS

piät hindäle kah iks väiku pini võtma. Mu suur es haugu sukugi, a noh, timä kuuli õnnõs ruttu är kah. Vist sai kolm aastat ellä. Ma tahtsõ tedä haukma opata. Panni kuudi kõrvalõ käpile ja hauksõ värehti poolõ. Pini es tii vällägi. Lätš kuuti tagasi. Ma hauksõ iks edesi. Sõs tull' värehtist naabrimiis aida ja küsse, mis ma tii. Ütli, et anna pinile oppust, kuis

hauku. Naabrimiis üteli, et ma olõ ulf ja mink peräst piät pini haukma, ku kedägi ei olõ. Pini ei saa jo arvo, midä timäst tahetas. Naabrimiis üteli, et lätt nüüd vahtsõst värehtist vällä ja tulõ tagasi, et haukkõ ma sõs pinile ette. Nii, tull'gi naabrimiis värehtist jälki sisse. Olõs võinu jo niisamagi timä pääle hauku, illos miis tä joht ei olõ, a nüüd olf tä uma kuhti võlssi-

pite sälgä pandnu ja hiussõ pulsti ajanu, lõrõsi ja jorõsi mano. Ma naksi sõs haukma nii kõvva, ku ma jõudsõ. Kurk lätš halusas, a mu pini es tii iks määnestki hellü. Naabrimiis rehmäs kah käega ja lätš minemä. Üteli viil, et ulli mõlõmpa. Es nakka mu pini haukma.»

Vot säändsit lugusit või mi mail kuulda!

Tsia aiaast välän

Seo lugu juhtu 1997. aastaga sükskuul. Peimi tsiku, suvõl välän, sügüse aimi lauta. Mul olf tuupäiv välän aian neli tsika. Inne tüüleminekit söödi nä är, sis lätši tüüle. Olli Aakrõ postkontorin juhataja.

Kell 11 kõlisi telefon, naabri kõlõs, et mu tsia omma aiaast välän, kõndva ummapääd ja tegevä iks rõh-rõh-rõh. Olliva lannü naabri aiamaa pääle ja naanu pindrit tsungma. Lätši tüült kodo ummi tsiku püüd-mä. Kats tsika olli naabri uma

aiaamaa päält är ajanu, kats olli kavvõmbal hainamaal. Midä tetä, kuis saia tsia aida?

Naabri üteli nafaga, et istku ma tsialõ sälgä, tekku tufa pääle patsu ja juhatagu üts tsi-ga kodo, kül sis tõsõ kah perrä tulõva. A nii es saa kodo minnä, et tsial sälän. Ku kiäki olõs minnu tsia sälän nannü, olõs mõtõlnu, et ma olõ peris ullis lannü. Tei sis pangi söögi, kõlisti vasta pangiviirt ja hõiksi: «Tsia, tsia, tulkõ kodo!»

Saiva arvu külh, naksiva juuskma, teivä rõh-rõh ja tulliva aida. Nõna söögi sisse ja

matsutaminõ naas pääle. Ma kai, kost tsia vällä olli lannü. Nä olli uma tsungmisõga aia ala mulgu tennü, alomanõ laud olf paigast liikunu ja nii nä vällä saivaki.

Lätši tüüle tagasi, kundõ oodi ussõ takan. Tei ussõ vallalõ, sis tulli revidendi kah. No midä kurja, kõik säändse juhtumisõ üteli pääväl! Teenindi kundõ är. Piiglihe es olõ mul aigu kaia. Revident Elvi üteli: «Kaja, sul omma näo pääl muapleki!»

Oi, ku lätši näost vereväs. Ütli, et mul tulli tsia aiaast vällä, käve näid koton kinni pand-

man. Revidendi Elvi ja Aino naksiva naarma ja trööstevä, et iks juhtus. Vähembält olli mul paprõ kõik kõrran ja kassa klapsõ.

Õdagupoolõ käevä viil mõnõ kundõ ja olfgi tüült kodo minek. Lätši õkva aida tsiku kaema. Olliva ilostõ aian. Tei näile kõhva-kõhva, tsia teksevä vasta rõh-rõh.

Sääne mõnus ja tsipa närvi-line päiv olf. Kõgõga tulõ toimõ saia ja rahulikus jäiä. Om jo sääne üteliški, et elolõ om iks särtsü ja vürtsi vaia.

LINDERI KAJA

Latsilõ

Vastus saada
üte nädäli joosul
meiliaadressi pääle
latsinukk@umaleht.ee
vai postiga:
Uma Leht,
Tartu 48,
65609 Võro.

Vastussõ mano panõ
kirja uma nimi, vannus
ja kimmähe ka
postiaadressõs.

Vastajidõ vaihõl loositas
vällä võrokeelitsit välläandit.

Latsinukka tugõva
Võro instituut
ja Võro selts VKKF.

Minevä kõrra vastus: kass taht hiirt, orrav taht pähkämäst, tsirk taht maaskat, jänës taht pörknast ja poiskõnõ taht kalla.

Avvohinna saa
HEINMETSA HUGO (13)
Häätare küläst.

Midä kõnõlõsõ' tsirgu'?

%	<	*	±	"	#	§	¥	£	þ	ø	\$	>	&	¤
A	B	D	H	I	K	L	M	N	P	R	S	U	Õ	Ä

#%\$ §¤¥"

#%± #>>§" ?

§"£*¥" þ%ø&¥<

§&>£&¥%§&

þ>±#%¥% !

PILDI TSEHKEND SAARÕ HILDA MARIN (9).

Kullõ' Petrone Epu juttõ raa-matust «Maal mamma man».

Parm tsuskas

Nalapildiga tsuskas ütiskunda mõnõst hellembäst kotussõst
Rõugõ Rebäse külä miis VARUSTINI ANDRES, tunnõt ka nimega PARM.

Tossu Tilda pajatus

Viil üts lugu Vasjast

Vasja olf Võro liinan tunnõt vi-guri- ja viinamiis. Tä olf peri Ukrainast ja tahtsõ noorõn mehen sõaväeläses saia, olf hää paindumisõ ja kihävalitsõmisõ-ga. A komisjon es lasõ täl väiku kasvu peräst sõaväeläses saia.

Tuu väiku kasv es sekä Vas-jal ildampa suurõs joodikus saamist. A sõavägi olf täl iks hengen. Ku Võrol peeti mõnt paraati, olf Vasja kõgõ paiga pääl. Paraatõ peeti sis Verevide Kütte platsi pääl ja nuu, kiä sai-si parteikomitee iin, kuuli, kuis Uut uulitsat pite tulõ ligembäle jalakopin: Vasja tull' paraadilõ!

Vasjal olli jalan kõrraligu kirsa ja pään vormimüts – fu-raška. Hariligult tilbõnd täl hannan kamp poiskõisi kah. Vasja lätš tribüüni mano ja ku nuuri ohvitsiire seltskund naas

umma ilosat rivisammu näü-tämä, marssõ Vasja kah näide hannan. Timä jalg käve väega kõrgõlõ üles ja käsi käve kah nigu välk furaška viirde. Vahel tegi tä rivisammu sekkä mõnõ kunstiperäldsembä sammu ja rahva poolõ tegi tä lõustu kah.

Üts aktiivnõ kodanik hõiga-s sis rahva hulgast egä kõrd, et kon om miilits, koristagõ tuu joodik säält är. A Vasja jõudsõ iks uma trampva marsisam-muga innemb nuka taadõ är kaoda, ku miilits tull'. Ja ega miilidsä timäga väega tegemist tetä es taha kah, selle et ku nä tä vahel kinnimajja veivä, olf Vasja egä kõrd väega tenolik, et sai kõrralikult süvvä ja maada. Umma tenolikkust näüdäs tä vällä ülearvodsõ kitmisega ja tuud es kannata miilidsämehe inämb vällä.

TOSSU TILDA

Muda Mari pajatus

Suvi jakkus

Ku põimukuu tõdsõh poolõh olli väega ilosa ilma, kuuli raadiost ütlemist, et väläh om vannona-isuvi. Tuu om nii võlss, ku viil olla saa. Suvi om suvi, vaihõ-pääl omma iks lämmämbä ja sõs jälki jahhembra ilma.

A ku kallendri perrä om sü-küs käeh, edimädse üükülmä omma är olnu ja sõs tulõva hal-vu ilmu vaihõlõ jäl mõnõ väega ilosa ja lämmä päävä, sõs tuu om vannona isuvi. Harilikult om tuu rehekuul, ku üüse om külm ja päivä lämmi.

A kuimuudu omma kõüdedü

ilm ja vana naasõ? Ei tiiä. Ja kiä om vana? Ku pensioni pääle saa viil päält kuvvõküme, sõs nika olõ-i inemine vana. Vana inemise piä-i jo tüül käümä. Viimätsel aol kõnõldas kah, et vanõmbit naisi ollõv egäl puul väega pallo kuulda ja nätä. No mis tetä, ku naisil om elojou-du inämb ku vanõmbil miihil. Eski presidendis saa-i õnnõ tuu iist, et miis olõd. Piät iks arvu kah saama, midä kõnõlõd. Ja ku Ameerikah taht kuvvõküme-aastanõ naanõ presidendis, sõs om tä iks väega nuur. Nii et suvi jakkus.

MUDA MARI

Telli Uma Leht!

tellimine.ee/umaleht,
tel 617 7717.